

todoločka izhodišča muzealstva pri zasnovi moderne predstavitve kulturne dediščine. Referati s posvetovanja so objavljeni v Argu XVIII—XIX (1979—1980) in XX—XXI (1981—1982). Referate številnih predavateljev, ki so s svojim strokovnim deležem prispevali k uspešnosti srečanja, lahko strnemo v ugotovitev, da bo moralo slovensko muzealstvo čimprej rešiti vrsto problemov. Med temi obvezami je v prvi vrsti splet vprašanj, povezanih z nalogami, ki jih muzejem nalaga novi Zakon o varstvu naravne in kulturne dediščine iz leta 1981, reševanje odnosa in povezave med šolami in muzeji. Vse to pa bo mogoče rešiti le s poglobljenim znanstvenim in strokovnim delom na področju strok, ki so v muzejih zastopane, in ob upoštevanju zahtev sodobne muzeologije. Posebej je bilo poudarjeno, da prihodnost pripada tipu zgodovinskega muzeja, osvetlitvi zgodovine v vsej njeni razvejanosti in celovitosti in da je zato treba omogočiti Narodnemu muzeju, da v doglednem času postavi stalno razstavo slovenske zgodovine. Ob stoletnici celjskega Pokrajinskega muzeja je v Argu (XX—XXI, 1981—1982) izšla vrsta prispevkov o delu celjskega muzeja in njegovih zbirkah, ki so jih napisali Vera Kolšek, Peter Petru, Marjan Slabe, Cene Avguštin, Vladimir Slibar.

O novem Zakonu o varstvu naravne in kulturne dediščine so slovenski muzejski delavci razpravljali na strokovnem posvetovanju v Celju (12.—14. 10. 1982). Referati, ki so jih za posvetovanje pripravili dr. Sergej Vrišer (Novi zakon in strokovne, znanstvene in spomeniškovarstvene naloge muzejev), Matija Murko (Nekaj odprtih vprašanj muzejske mreže v Sloveniji) in Stane Mrvič (Problem kategorizacije muzejev v SR Sloveniji), so opozorili na vrsto novosti, ki jih je novi zakon vnesel v delo muzejev.

Slika o razmerah, v katerih delujejo slovenski muzeji, si lahko ustvarimo iz podatkov o muzejskih prostorih, številu in vrsti muzejskih predmetov, dokumentarnega gradiva, zasedenosti delovnih mest, ki jih je na podlagi ankete zbrala in uredila posebna komisija. Članek z naslovom Stanje slovenskih muzejev je napisal dr. Peter Petru (XX—XXI, 1981—1982).

Leta 1983 je ravnatelj Narodnega muzeja, doktor arheoloških znanosti Peter Petru, ki je velik del svojega dela, polnega resnične zavzetosti in ljubezni do stroke, posvetil slovenskemu muzejstvu, nenadoma umrl. Uvodni del Arga (XXII 1983) je posvečen slovesu od njega.

Ob sedemdesetletnici delovanja Pokrajinskega muzeja v Kopru je Salvator Žitko orisal njegov nastanek in razvoj v omenjenem obdobju (XXII, 1983). Oris stanja slovenskih galerij in razstavišč, z istimi podatki kot so bili objavljeni za muzeje, je zbrala in uredila Eva Gspan (XXII, 1983). Naslednja številka (XXIII—XXIV, 1984—1985) je bila posvečena predvsem oceni razstavne dejavnosti v slovenskih muzejih, muzejskemu gradivu, strokovnim posvetovanjem, knjižni polici in Valvasorjevim nagrajencem. Zadnja, XXV. številka (1986) objavlja gradivo s posveta o vzgojno-izobraževalni vlogi muzejev in galerij, ki je bil decembra 1985 v Ljubljani. Kustosi — pedagogi slovenskih muzejev so z vzgojitelji v otroških vrtcih, učitelji in profesorji na osnovnih in srednjih šolah izmenjali izkušnje in opozarjali na probleme, s katerimi se srečujejo pri svojem vzgojnoizobraževalnem delu in preverjali možnosti sodelovanja med muzeji in šolami. Sprejet je bil sklep, da moramo, če hočemo posamezniku privzgojiti zavest do naše naravne in kulturne dediščine, s to vrsto vzgoje začeti že v predšolskih ustanovah in potem z njo sistematično nadaljevati v vseh razredih osnovne in srednje šole ter tudi na višjih stopnjah šolanja. Skupna naloga muzejev in šol je predvsem v tem, da nauče posameznika opazovati, povezovati, sklepati, razumeti in ne nazadnje vrednotiti našo naravno in kulturno dediščino.

Podobno misel bi lahko zapisali tudi o Argu, glasilu Narodnega muzeja, Društva muzealcev Slovenije in Skupnosti muzejev, ki si prav tako prizadeva osvetliti in reševati problematiko varovanja nepremične kulturne in naravne dediščine, ki jo hranijo, proučujejo in razstavljajo slovenski muzeji.

Jasna Horvat

Razprave SAZU: razred za zgodovinske in družbene vede XV.

Petnajsti zvezek Razprav prinaša štiri tehtne umetnostno-zgodovinske študije, ki so vsaka zase dragocen prispevek k slovenski umetnostni in splošni zgodovini obravnavanih obdobj. Emilijan Cevc se je lotil problema predromanskega reliefa iz Hodiš na Koroškem, tega nekoliko skrivnostnega likovnega izdelka, ki je svoje dosedanje raziskovalce vedno spravljal v zadrego. Ali gre tu za germanski ali slovanski izdelek? Ga je ustvarila poganška ali krščanska roka? Kaj sploh predstavlja? Avtor je spoznal, da je ključni problem tega spomenika, ali je upodobljena figura

na njem gola ali oblečena. S primerjavo evropskega in koptskega gradiva in prepičan, da je upodobljena figura (ki je kristološki simbol in ne konkretna upodobitev Kristusa) oblečena, nas prepričljivo povede v svet druge polovice 8. stoletja, v čas pokristjanjevanja slovenske Karantanije. V bližini cerkve sv. Jurija v Hodišah, kjer se je naš relief ohranil, so danes razvaline gradu Ribnica, pred njim pa je tu stal dvorec, Curtis nekega karantanskega plemiča. Slovenska družba je bila v tem času razslojena versko in družbeno. Nastanek reliefa je torej treba postaviti v bližino te nove gospode, ki je prva sprejela krščanstvo: zelo verjetno je, da je krasil grob katerega teh imenitnikov.

V drugi razpravi predstavlja Emilijan Cevc delo nemškega kiparja z Württemberškega Leonharda Kerna, ki se je v letih 1612—1613 mudil v Ljubljani. Kiparska delavnica Kernov, zlasti pa Leonhard, imajo svoje trdno mesto v zgodovini nemške umetnosti na prehodu iz renesanse v barok. Mladi Leonhard, izučen v delavnici svojega očeta, se je po šegi tistega časa podal na študijsko potovanje v Italijo, kjer se je spoznal z antično in sodobno umetnostjo in se navdušil posebno za Michelangela. Ko se je ob koncu leta 1612 vračal domov, se je očitno utrujen in brez sredstev ustavil v Ljubljani, kjer si je želel poiskati priložnostnega zaslužka. Dokazila o njegovem znanju so morala biti dovolj prepričljiva, da mu je ponudil delo škof Tomaž Hren, ki je neutrudno skrbel za obnovo in opleševanje cerkva, posebno katedrale v Gornjem Gradu. Prav za Gornji Grad je mlademu protestantskemu (!) mojstru naročil izdelati lesen oltarni nastavek, ki ga je Kern v sodelovanju z domačimi rezbarji naredil v letu 1613. Oltar je bil po mnenju sodobnikov »prekrasen«, v naš čas pa sta se od njega rešila le dva reliefa, danes shranjena v mariborskem Pokrajinskem muzeju, ki zaradi svoje kvalitete že dolgo zbujata pozornost. Da gre nesporno za Kernov izdelek, je uspelo dokazati avtorju naše razprave šele, ko je proučil arhivske virov (Hrenovi, koledarji). To je tudi najstarejše doslej znano delo Leonharda Kerna. Z njim je dobil naš prostor prvi monumentalni oltar po italijanskih vzorih, ki je zelo verjetno vplival na razvoj našega »zlatega oltarja«.

Damjan Prelovšek nas z razpravo Ljubljanski baročni arhitekt Candido Zulliani in njegov čas popelje v 18. stoletje, ko je »slovensko stavbarstvo doživelo idealno sintezo mediteranske in srednjeevropske umetnosti«. Najprej nam oriše umetnostno snovanje v prvih treh desetletjih stoletja, zlasti delovanje ljubljanskih operozov. Pri zidavi cerkve Sv. Petra v Ljubljani, ki je bilo zadnje pomembno naročilo operozov, sodeluje tudi že mladi tržaški stavbenik Candido Zulliani, ki si leta 1735 pridobi ljubljansko meščanstvo in naslov stavbnega mojstra. Delal je za individualne naročnike, za mesto in nekaj let tudi za deželo. Doslej ni bilo točno znano, kaj vse je »dobri stavbni mojster Zulliani«, kot ga imenuje sodobnik, do svoje smrti leta 1769 ustvaril v Ljubljani in na Kranjskem. Z gotovostjo so mu pripisovali le dve deli, že podroto župnijsko cerkev v Trnovem in prezidavo smledniškega gradu. S pomočjo pisanih virov in primerjalne stilne analize je Prelovšek dokazal njegovo avtorstvo za vrsto cerkvenih in posvetnih zgradb; sezidal je cerkve na Vrhniki, na Rožniku, v Leševju, Verneku, Zgornjem Logatcu, Velesovem, Smledniku, krakovsko kapelico v Ljubljani, predelal tiški samostan, pozidal Koslerjevo in Schweigerjevo hišo v Ljubljani, dokončal ljubljansko semenišče, šempetrsko kasarno. Za mesto je izvedel javna dela kot tlakovanje ulic, zidavo škarp na Gradu in podobno. Iz teh in drugih naročil naš mojster ni znal izvleči pravega denarja, kot na primer njegov stanovski tovariš Gregor Maček. Umrl je ubog in zadolžen, na dražbo je moralo iti vse njegovo premoženje.

Ana Lavrič je v svojem prispevku analizirala pogodbo, ki so jo leta 1520 sklenili mojster Jurko iz Loke ter predstavniki loškega gospostva, mesta in cerkvene uprave glede zidave prezbiterija in zvonika cerkve v Crngrobu. Formalno je bila pogodba taka kot vse stavbarske pogodbe tistega časa v nemških deželah: vsebovala je uvodne določbe o investitorju in izvajalcu; naročnikova navodila, rok za izvedbo, delovne pogoje, višino plačila in način izplačila, sankcije v primeru kršitev. Mojster se je z njo zavezal, da bo opravil naročilo za vnaprej določeno plačilo (700 ogrskih goldinarjev) v domeniženem roku in po načrtu, ki ga je v skladu z željami naročnikov že prej predložil. Za umetnostno zgodovino so posebej dragocena navodila naročnikov v pogodbi, ki natančno določajo, kaj je treba pri cerkvi podreti in kaj, kako in iz kakšnega materiala na novo prizidati. Zaradi nemirnih časov se je zidava precej zavlekla. Vendar je mojstru Jurku, ki je bil boljši stavbenik kot kamnosek, v grobem uspelo opraviti naročeno in tako je crngrobska cerkev, ki so ji pozneje dodali le še vhodno lopo in nadzidali zvonik, še danes taka, kot si jo je on zamislil.

Maja Žvanut